

सम्पादकीय

नयाँ चुनौती

अहिले देशमा २२ हजारभन्दा बढी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू दर्ता भएका छन्। यी समूहले २० लाख हेक्टरभन्दा बढी वन क्षेत्र व्यवस्थापन गर्छन्।

समुदायमा आधारित वनस्रोत व्यवस्थापनका लागि नेपाल संसारमै अग्रणी मानिन्छ। नेपालको सामुदायिक वन व्यवस्थापनले वन संरक्षण मात्र गरेको छैन, स्थानीयस्तरमा सामाजिक, आर्थिक र पर्यावरणीय परिवर्तन ल्याउने काममा अहम् भूमिका खेलेको छ। हाल देशभरि २२ हजारभन्दा बढी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू विधिवत् दर्ता भएका छन्। यी उपभोक्ता समूहहरूले २० लाख हेक्टरभन्दा बढी वन क्षेत्र व्यवस्थापन गर्छन्। यो क्षेत्रफल देशको कुल वन क्षेत्रको एक तिहाइ जति हुन आउँछ।

सामुदायिक वन समूहहरूको राष्ट्रिय सञ्जाल देशमै एक सशक्त नागरिक समाजको संगठनको रूपमा पर्दछ। सन् १९७०-८० को दशकमा उजाड बनेका डाँडापाखाहरू समुदायको नेतृत्वमा व्यवस्थापन हुन थालेपछि धेरैजसो ठाउँमा हुराभरा हुन थालेका छन्। इन्द्रकालमा स्थानीय सरकारको अनुपस्थितिमा भएको रिक्तता कतिपयमध्ये पहाडी बस्तीहरूमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूले पूरा गरेका थिए। फरकै पाँच दशकको यात्रा पार गर्दा नेपालको सामुदायिक वनले अनेक अवस्थाहरू पार गर्दै बदलिँदो सामाजिक, राजनीतिक, पर्यावरणीय र आर्थिक परिदृश्यसँगै रूपान्तरणको मोडमा उभिएको छ।

वनको संरक्षण, विकास, जैविक विविधता वृद्धि, भूसंरक्षण र अन्य वातावरणीय संरक्षणमा सामुदायिक वनको अग्रणी भूमिका रहेको छ। स्थानीय समुदायका वन स्रोतको आवश्यकता पूरा गर्ने मात्र होइन, विपन्नहरूका लागि वनमा आधारित आयस्रोत बढाउन पनि मद्दत पुगेका उदाहरण छन्। वन उद्यमका मध्यमबाट वन स्रोतमा धनी समूहहरूले त आर्थिक लाभ पनि गरेका छन् जसबाट सामुदायिक पूर्वाधार विकासमा समेत टेवा पुगेको छ। सामुदायिक वन समूहहरू महिला सशक्तीकरण र समावेशी विकासका पाठशालाजस्तै भएका छन्। समुदायिक वनमा नेतृत्व विकास गरी अन्य विभिन्न संघसंस्थामा कुशल नेतृत्व गर्नेहरूको संख्या पनि बढ्दै गएको तथ्यांक भेटिन्छन्।

पुरानो समयको राज्यकेन्द्रित वन व्यवस्थापनबाट समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनमा आइपुग्नु आफैँमा ठूलो रूपान्तरण हो। यद्यपि, बदलिँदो राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र पर्यावरणीय परिदृश्यसँगै सिकाइका आधारमा सामुदायिक वन व्यवस्थापनको तौरतरिका, प्राथमिकता र पद्धतिमा पनि रूपान्तरणको जरुरी हुन्छ। हिजोका दिनमा स्थानीय सरकारको अनुपस्थितिमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको एक प्रकारको भूमिका थियो। अहिले देश संघिय संरचनामा छ। स्थानीय निकाय पहिलेभन्दा अधिकार सम्पन्न छ। वन संगठनको आफ्नै संरचना छ। सामुदायिक वनको आफ्नै अवधारणा छ। यस सन्दर्भमा बहुसाभेदारबीच सामुदायिक वनको पद्धति कसरी मजबुद बनाउने ? यो नयाँ चुनौती हो।

तपाईं जहाँ भएपनि
प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि

लगाइन गर्नुहोस

www.pratidindaily.com

• डा.ठाकुरप्रसाद भट्ट

राजनीतिक परिवर्तनका हिसाबले नेपालले संघीय गणतन्त्रमा पुगेर छलाड मारिसकेको छ । यो राजनीतिक परिवर्तनलाई २०७२ को संविधानले संस्थागत गरिसकेपछि यहाँ मूलभूत तवरमा खासै कुनै राजनीतिक एजेन्डा सायद छैन । संविधानको अभ्यास गर्दै जाँदा समसामयिक सुधारका कुरा हुनु स्वाभाविक हो । लोकतन्त्रको विकल्प उन्नत विकल्प हो भन्ने मान्यतामा देश अघि बढिरहेको छ । यसै कारण हालैका दिनमा पछाडि फर्कन चाहने तत्वले उठाउन खोजेको मुद्दाले कुनै स्थान पाइरहेको छैन । तथापि समजामा बढ्दो असन्तुष्टि, यदाकदा देखिने आक्रोश, र क्रमिक रूपमा फैलिँरहेको निराशाका कारण र समाधानको खोजी जरुरी देखिएको छ । जे जस्तो कारणले होस्, उत्साह जागृत हुन नसकेको समाजले उन्नति हासिल गर्न सक्दैन । यो तथ्यलाई समाजले दिएको पृष्ठपोषण मानेर त्यसका पछाडिका कारणको खोजी गरी राज्य र समाजका सबै अञ्चले यथोचित भूमिका निर्वाह गर्न जरुरी भएको छ ।

राजनीतिक परिवर्तन क्रान्तिकारी तहको हुँदा पनि आमजनताको तहमा सन्तुष्टि र आशा जागृत नहुनुका पछाडि नीति, योजना प्रभावकारी नहुनुलगायतका धेरै कारण हुन सक्छन् । तथापि सर्वसाधारण जनताको तहमा भने प्रत्यक्ष देखिने, भोगिने, चर्चा हुने कार्यशैली नै मूल कारण रहेको पाइन्छ । यहाँ कार्यशैली भन्नाले मूलतः सरकारको, राजनीतिक दल र नेताहरूको कार्यशैली तर्फ नै सर्वसाधारण जनताको चासो रहने गरेको पाइन्छ । राजनीतिक परिवर्तनका लागि भएका आन्दोलनको बेलामा होस वा आवधिक निर्वाचनका बेला राजनीतिक दल

